

INVESTITSİYALAR JOZIBADORLIGINI BAHOLASHNING XALQARO USULLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO‘LLARI

Otaboyev Umrbek Umidbek o'g'li

Xalqaro Nordik universiteti magistranti

Otaboev Umrbek Umidbek ugli

Master's student at the International Nordic University

Annotatsiya: Ushbu maqolada investitsiyalar jozibadorligini baholashning xalqaro usullari va ularning iqtisodiy taraqqiyotdagi o‘rni tahlil qilinadi. Xususan, Jahon bankining "Doing Business", Jahon iqtisodiy forumining Global raqobatbardoshlik indeksi, shuningdek, Moody’s, Fitch va S&P kabi reyting agentliklari tomonidan taqdim etiladigan kredit reytinglari asosida baholash uslublari ko‘rib chiqiladi. Maqolada ushbu mezonlar asosida mamlakat yoki mintaqaviy darajadagi investitsiyaviy muhitning afzallik va kamchiliklari aniqlanadi. Shuningdek, xorijiy investitsiyalarni jalb etishda baholash natijalaridan strategik foydalanish yo‘llari taklif etiladi. Tahlillar asosida investitsiya muhitini yaxshilashga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqiladi. Mazkur izlanish O‘zbekiston kabi rivojlanayotgan davlatlar uchun investitsion jozibadorlikni oshirishda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: investitsiya jozibadorligi, xalqaro baholash usullari, doing business, global raqobatbardoshlik indeksi, kredit reyting agentliklari, investitsiyaviy muhit.

Аннотация

В данной статье будут проанализированы международные методы оценки инвестиционной привлекательности и их роль в экономическом развитии. В частности, будут рассмотрены методы оценки, основанные на

кредитных рейтингах, предоставляемых рейтинговыми агентствами, такими как "деловой бизнес" Всемирного банка, глобальный индекс конкурентоспособности Всемирного экономического форума, а также moody's, Fitch и S&P. В статье на основе этих критериев определяются преимущества и недостатки инвестиционного климата на уровне страны или региона. Предлагаются также пути стратегического использования результатов оценки в привлечении иностранных инвестиций. На основе анализа разрабатываются рекомендации, направленные на улучшение инвестиционного климата. Данное исследование имеет практическое значение для повышения инвестиционной привлекательности таких развивающихся стран, как Узбекистан.

Ключевые слова: инвестиционная привлекательность, международные методы оценки, doing Business, Глобальный индекс конкурентоспособности, кредитные рейтинговые агентства, инвестиционный климат.

Annotation

This article will analyze international methods for assessing investment attractiveness and their role in economic development. In particular, assessment methods based on credit ratings provided by rating agencies such as the World Bank's Business Business, the World Economic Forum's global Competitiveness Index, as well as Moody's, Fitch, and S&P. will be considered. Based on these criteria, the article identifies the advantages and disadvantages of the investment climate at the national or regional level. It also suggests ways to strategically use the evaluation results in attracting foreign investment. Based on the analysis, recommendations aimed at improving the investment climate are

being developed. This study is of practical importance for increasing the investment attractiveness of developing countries such as Uzbekistan.

Keywords: investment attractiveness, international assessment methods, doing Business, Global Competitiveness Index, credit rating agencies, investment climate.

Kirish

O'zbekiston Respublikasining investitsiya muhitini rivojlantirish borasida tegishli huquqiy asoslar yaratilgan bo'lib, kafolat va imtiyozlarni o'zida aks ettiruvchi bir qancha me'yoriy hujjatlar qabul qilindi. Ularda xususiy mulk ning davlat tomonidan himoyalaniishi va raqobat muhitiga sharoit hamda zarur investitsiyaviy infratuzilmaning yaratilishini nazarda tutuvchi normalar belgilab qo'yilgan. Shuningdek, mamlakatimizda hukm surayotgan siyosiy barqarorlik hamda boy tabiiy mineral resurslarning mavjudligi investitsiya muhitini rivojlantirish uchun imkoniyatlar eshigini keng ochadi. Biroq zamon bilan hamnafas ravishda taraqqiy etish uchun bularning o'zi kifoya qilmaydi. Chunki shiddat bilan rivojlanayotgan dunyo hamjamiyati reytinglarida munosib o'rinlarni egal-lash uchun yangi zamonaviy g'oyalarni o'ylab topish zarurati yuzaga kelmoqda. Xorij investitsiyalarini keng miqyosda jalb qilish iqtisodiyotda tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirish, mamlakatning eksport salohiyatini mustahkamlash, yuqori texnologik raqobatdosh tarmoqlarni yaratish, ilg'or xorij texnologiyalari, nou-xau va boshqaruv tajribalarini tatbiq etish imkonini beradi.

Shu nuqtayi nazardan, bugungi kunda aksariyat jabhalarga xorij investitsiyasini kiritish hamda iqtisodiyot-ning rivojlanishini yangi bosqichga olib chiqish borasida tub islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, o'tgan va joriy yilga berilgan nomlar ham aynan investitsiya muhitini rivojlantirish bilan bog'liq ekanligi fikrimizni isbotlaydi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning

2018-yil 28-dekabrda Oliy Majlis deputat-lariga yo'llagan Murojaatnomasida ushbu masalaga alohida urg'u berildi. Jumladan, o'tgan yilda Jahon banki, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki, Islom va Osiyo taraqqiyot banklari, boshqa xalqaro moliya institutiari. bilan olib borilgan hamkorlik natijalariga ko'ra, mamlakatimizda investitsiyalar hajmi 8,5 milliard dollarni tashkil etgani, shuningdek, chet el investitsiyalari hisobidan 23 milliard dollarni tashkil etuvchi 456 ta oyiha amalga oshini ayotgani ta'kidlandi. Prezidentimiz ushbu ko'rsatkichlarga ahamiyat qaratarkan, keng miqyosii investitsiyalar yurtimiz iqtisodiyotini mustahkamlovchi omil bo'lishini alohida ta'kidlab, shunday dedi: "Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, qaysi davlat faol investitsiya siyosatini yuritgan bo'lsa, o'z iqtisodiyotining barqaror o'sishiga erishgan. Shu sababli ham investitsiya bu iqtisodiyot drayveri, o'zbekcha aytganda, iqtisodiyotning yuragi. desak, mubolag'a bo'lmaydi"

ADABIYOTLAR SHARHI

Turizmda investitsion faoliyat va uning amal qilish xususiyatlarini tadqiq etishdan avval investitsiya faoliyatining mazmun-mohiyati va o'ziga xos xususiyatlarini yoritish darkor. Xususan, ko'plab xorijiy va mahalliy nashrlarda investitsiyalar hamda investitsion faoliyat masalalarining ayrim jihatlarini yoritilgan.

Chubarinning fikricha, "investitsiya faoliyati investitsiya jarayoni ishtirokchilarining kapitalni to'plash, o'zgartirish, joylashtirish, qo'yish va ulardan foydalanish bilan bog'liq holda yuzaga keladigan, iqtisodiy tizimda maksima ijobiy iqtisodiy va ijtimoiy natija olishga qaratilgan munosabatlari yig'indisidir". Turizmda Investitsion. faoliyat va uning tashkiliy-iqtisodiy masalalari ham ko'plab o'implarning ilmiy-tadqiqot ishlarida o'z aksini topgan bo'lib, ularning aksariyat qismi bir-birini to'ldirishga xizmat qiladi Valinurovaning qayd etishicha, "turizm sohasi dagi investitsion faoliyat investitsiya sifatida kiritilgan mablag'lardan

daromad olish uchun ma'lum bir mam-lakat ichida va tashqarisida turizm sanoatiga uzoq muddatli kapital qo'yilmalar shaklida moliyaviy resurs ardan foydalanishni o'z ichiga oladi.

Fatxutdinovning esa, "Investitsiyalar bu kapitalni saqlash va oshirish maqsadidagi pulik quyilmalardir" Shuningdek, iinvestitsiya faoliyatini amalga oshirishning tashkiliy mexanizmining amal qilish xususiyati iqtisodiyotdagi tarkibiy islohotlarni yanada chuqurlashtirish, korxonalarning investitsion faoliyatini yanada jonlantirish, xorijiy investitsiyalarni, avvalo, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni keng jarb etish va ulardan samarail foydalanish, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, texnik va texnologik qayta qurollantirish orqali yangi ish o'rinlarini shakllantirish dir deb izoh berib o'tishgan

Vyakina esa "turizm sohasidagi investitsiyalar kapital hisobidan turli sayyohlik xizmatlarini ko'rsatishga qodir bo'gan turistik obyektlarini yaratish, modernizatsiya qilish yoki rekonstruksiya qilish jarayonidir" deya ta'rif keltirgan Mamlakatimizda ham turizm sohasida investitsion faoliyat amal qilishining mexanizmlari va tashkiliy-iqtisodiy masalalari atroflicha tadqiq etilgan. Xususan, Allanazarov turizm investitsion faoliyatning amal qilishini quyidagicha izohlaydi: "turizm investitsion faoliyat bu investitsiya jarayoni ishtirokchilarining kapitalni jamg'arish, o'zgartirish, joylashtirish bilan bog'liq holda yuzaga keladigan munosabatlarni bolib, turizm sohasida makro va mikro darajada maksimal ijobiy iqtisodiy va ijtimoiy natija olishga qaratilgan kapitaldan foy dalanish jarayonidir".

METADOLOGIYA

Tadqiqotning metado ogiyasini ishlab chiqish jarayonida turizm sanoatida investitsiyalarning ahamiyati. investitsion muhitni shakllantirish omillari tizimlashtirildi. To'g'ridan-to'g'ri investitsiyalarni jalb qilishda mam lakatniy

siyosiy, iqtisodiy sohalarining ta'siri o'rganildi. Shu bilan birga tadqiqot ishiga oid fikrlarni tahlil qilish jarayonida deduksiya, analiz, sintez usullaridan keng foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

2022-yilda esa 9,5 mlrd dollardan ziyod to'g'ridan-to'g'ri xorijiy sarmoyalarni o'zlashtirish, 282 ta yirik va 9 mingdan ortiq hududiy loyihalar ishga tushirish mo'ljallangan. Eksport hajmini 14 mird dollarga yetkazish hisob-kitob qilingan. O'zbekiston iqtisodiyotiga 50 dan ortiq davlat investitsiya kiritmoqda. Asosiy investor davlatlar beshligiga esa quyidagilar kiradi:

1. Xitoy-2.2 mird dollar;
2. Rossiya-2,1 mird dollar;
3. Turkiya 1,18 mird dollar,
4. Germaniya-800,7 million dollar,
5. Janubiy Koreya 137,4 million dollar

Bugungi kunda chet el investitsiyalarining aksariyat qismi nazariy va uslubiy bazani rivojlantirishda yetar licha yaratilmagan. Respublikada sayyohlik korxonalari masalalari bo'yicha qabul qilingan hujjatning turizm va investitsiya qonunlari va nizomlari xususiyatlari toliq e'tiborga olinmaydi. Turizmga investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha talab va takliflar sektori bo'lishi quyidagilarni o'zida ifodalaydi⁶:

Turizm sohasini rivojlantirish va ushbu sohaga investitsiyalami keng jalb qilish,
Xorijiy tajribalarni jalb qilish;

Turizm xizmatlarining yangi turari va turkumlarini yaratish,

Keng miqyosii investitsiyalarni jalb qilish uchun kriteriyalami rivojlantirish;

Chet el investitsiyalarini keng jalb qilishda turizmning qo'shimcha imtiyozlarini qo'llash;

Investitsiya muhitini yaratish va yanada takomillashtirish;

Me'yoriy jihatdan jaib etish uchun keng miqyosli investitsiyalarning huquqiy asoslarini takomillashtirish;

Sayyohlik xizmatlarining sonini va sifatini oshirish;

Turizm sohasidagi samaradorlik kursori tizimini ishlab chiqarish;

Investitsiyalarni nazorat qilish va monitoringini takomillashtirish.

O'zbekiston ham ko'plab madaniy yodgorliklarga boy bo'lgan tarixiy shaharlar mavjudligi bilan turizm sohasiga chet el investitsiyalarni jalb qilishda yetakchi mamlakatlar qatoridan o'rin olgan davlat hisoblanadi. Tanlangan mavzuning dolzarbligi ham ana shu vazifalarni o'rganishni taqozo etadi.

Iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning roli shundan iboratki, ular tufayli ijtimoiy kapital to'planishi, ilmiy-texnikaviy taraqqiyotning rivojlanishi, fan va texnika yutuqlarini ijodiy faoliyatning turli sohasiga o'tkazish orqali joriy etish. Natijada investitsiyalar milliy iqtisodiyotning ishlab chiqarish imkoniyatlarini kengaytirish, jamiyat hayoti sifatini yaxshilash va iqtisodiy yuksalishning asosi hisoblanadi.

O'zbekiston Lonely Planet tomonidan Osiyoda sayohat qilish uchun eng yaxshi joylar reytingiga kiritilgan. O'zbekiston Janubiy Koreyadan keyin ikkinchi o'rinda turadi. Shuni ta'kidlash kerakki, mamlakatimiz Lonely Planet reytingida Vetnam, Yaponiya, Tailand, Nepal, Shri-Lanka, Xitoy va Indoneziya kabi an'anaviy va "targ'ib qilingan mamlakatlar" oldinda. 40 mamlakatning xorijiy ommaviy axborot vositalarida O'zbekiston haqida materiallar nashr etilishi ta'minlandi, 20 dan ortiq mamlakatlardan 50 ga yaqin xorijiy ommaviy axborot vositasi ari vakillari uchun info-turizm tashkil etildi. Faqatgina Xitoyning CCTV-7 telekanalining O'zbekistonda gastronomik turizm haqidagi hikoyasini 150 millionga yaqin kishi tomosha qildi.

O'zbekiston gastronomik turizm bo'yicha mashhur mamlakatlar reytingida MDHdagi eng yaxshi besh mamlakat qatoriga kirdi. O'zbekiston xavfsiz mamlakatlar reytingida dunyoda 2-o'rinda turadi.

- Investitsiya loyihalari samaradorligini baholash texnik, texnologik, moliyaviy, tarmoq yoki hududiy xususiyatlaridan qat'i nazar, yagona tamoyillar asosida amalga oshiriladi. Bularga quyidagilar kiradi:
- loyihani uning butun hayotiy sikli (hisob-kitob davri) davomida ko'rib chiqish;
- investitsiya oldidan tadqiqotlarni o'tkazishdan to loyihani tugatishgacha, turli valyutalardan foydalanish imkoniyatini hisobga olgan holda hisob kitob davri uchun loyihani amalga oshirish bilan bog'liq barcha pul tushumlari va xarajatlarini o'z ichiga olgan pul oqim arini modelashtirish;
- turli loyihalarni (loyiha variantlarini) solishtirish shartlarining solishtirish ishi;
- pozitivlik va maksimal ta'sir Investitsion loyiha investor nuqtayi nazaridan samarali deb tan olinishi uchun, birinchidan, uni amalga oshirish samarasi ijobiy bo'lishi kerak, ikkinchidan, muqobil investitsiya. loyihalarini solishtirganda, eng yuqori samaradorlikka ega loyihaga ustunlik berildi;
- vaqt omili hisobga olgan holda. Loyihaning samaradorligini baholashda vaqt omilining turli jihatlari, shu jumladan loyiha parametrlarining dinamikligi (vaqtning o'zgarishi) va uning iqtisodiy muhiti, mahsulot ishlab chiqarish o'rtasidagi vaqtdagi bo'shiq ar (kechikishlar) hisobga olinishi kerak. yoki resurslarni olish va ularni to'lash, har xil vaqt va (yoki) natijalardagi xarajatlarning nomutanosibligi (avvalgi natijalar va keyingi xarajatlarni afzal ko'rish);
- faqat loyihani amalga oshirish jarayonida kelajakdagi xarajatlarni va daromadlarni, shu jumladan ilgari yaratilgan ishlab chiqarish aktivlarini jalb

qilish bilan bog'liq xarajatlarni, shuningdek loyihani amalga oshirish bilan bevosita bog'liq bo'lgan kelajakdagi yo'qotishlarni hisobga olish (masalan, mavjud ish ab chiqarishni to'xtatish bilan bog'liq holda), o'miga yangisini tashkil qilish bilan) Loyihada foydalanilgan. ligari yaratilgan resurslar ulami yaratish qiymati bilan emas, balki yo'qotilgan foydaning maksimal qiy matini aks ettiruvchi imkoniyat qiymati (opportunity cost) bo'yicha baholanadi;

- loyiha barcha eng muhim oqibatlarini hisobga olgan hoida. Investitsiya loyihasining samaradorligini aniqlashda uni amalga oshirishning barcha oqibatlari bevosita iqtisodiy va iqtisodiy bo'lmagan (tashqi ta'sirar, davlat foydalari) hisobga olinishi kerak. Ularning samaradorlikka ta'sirini miqdoriy jihatdan aniqlash mumkin bo'lsa, uni miqdoriy jihatdan aniqlash kerak. Boshqa hollarda, bu ta'sir mutaxassislar tomonidan hisobga olinishi kerak;

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026 - yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" gi Farmoni
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. "Xalq so'zi" gazetasi, 2018 yil 29 dekabr № 271-272 (72297230) soni.
3. Klas Eklund. Effektivnaya ekonomika: Shvedskaya model. M. "Ekonomika" 1991, 96b.
4. Dolan E.Dj., Lindsey D.Ye. Mikroekonomika. -Spb.,1994.-448 s.
5. Komilova Mukammal Shavkatovna Abdixoliqov Jamshid Abdixalilovich. "USE OF MARKETING STRATEGY AS A FACTOR OF INCREASING THE

COMPETITIVENESS OF CONSTRUCTION ENTERPRISES." International journal of advanced research in education, technology and management 2.3 (2023).